

Küllüoba 2004 yılı Kazı Çalışmaları

Prof. Dr. Turan Efe

Bilecik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

GİRİŞ

13.07.2004 tarihinde başlanılmış olan kazı çalışmaları 29.08.2004 tarihinde sona ermiştir.

Kazı çalışmaları doğu açmaları üzerinde yoğunlaştırılmıştır; kuzey ve güney yamaçlarda özellikle İTÇ II dönemi yerleşim planının tamamlanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca İTÇ III dönemi stratigrafisini saptamak amacıyla güney ve doğu konileri arasındaki alanda ve höyüğün doğu tarafındaki tarlada ise bu dönemin temsil edilip edilmediğini anlamak amacıyla çalışmalar yapılmıştır.

KLASİK DÖNEM VE İLK TUNÇ ÇAĞI'NDAN ORTA TUNÇ ÇAĞI'NA GEÇİŞ EVRESİ'NE AİT YAPILAN ÇALIŞMALAR

AR 22 Açması : Höyüğün doğu tarafındaki tarlada hafif yükselti üzerinde yer alan 4x4 m. ebatlarındaki AR 22 açmasında çalışılmıştır. Bu açmada, yüzeyden yaklaşık 2 m. derinliğe inilmiştir. 50 – 60 cm. derinliğe kadar olan dolguda Klasik Dönem malzemesi ele geçirilmiştir. Daha sonraki aşamada, çalışma alanı daraltılıp biraz derinleştiğinde, İTÇ 3 dönemi yerine İTÇ 1 malzemesi gelmeye başlamıştır. Bu aşamada bu alandaki çalışmalara son verilmiştir.

AA 19 Açması : Höyüğün güney ve doğu konileri arasında bulunan AA 19 plankaresindeki AA 19 açmasında Orta Tunç Çağına Geçiş Evresi ve erken İlk Tunç Çağı 3 Dönemi'ne ait tabakalanmayı ortaya çıkarmak amacıyla çalışılmıştır. Açma 5x9.5 m. ebatlarındadır ve çalışmalara geçen sene başlanan bu açmanın güney

kesiminde yüzeyden 3 m., kuzey kesiminde 5 m., bir önceki sene yüzeyden 2 m. kazılmış olan alanda ise 2.5 m. kadar derinliğe inilmiştir. Açmanın üst seviyelerinde bir önceki sene kuzey kesimi açığa çıkarılmış olan Orta Tunç Çağı'na Geçiş Evresi'ne tarihlenen yapının güney uzantısına ait duvar kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Bu yapının duvarının açmanın güneybatısı yönünde devam ettiği ve üzerinde doğu yönünde bir bölme duvarının bulunduğu saptanmıştır. Geçen sene bir kısmı ortaya çıkarılan ancak açmanın güney profiline girdiği için tamamen açığa çıkarılmamış olan bir alttaki evreye ait duvarın ise açmanın orta kesiminden batı yönüne dönüş yaptığı anlaşılmıştır. Daha sonra ise bu duvar kalıntıları kaldırılmış ve erken İTÇ 3 dolgusuna ulaşılmıştır. Çalışılan alanda çeşitli yüksekliklerde çöp çukurları bulunmuştur; yine geçen sene olduğu gibi, yüzeyden 4.5 m. derinlikte İTÇ II dolgusuna ulaşılmıştır. Daha sonra bu açmadaki çalışmalar alanın kuzeydoğu ve doğu kesimine kaydırılmıştır. Bu şekilde tüm açmada belli bir tabakalanmanın söz konusu olduğu anlaşılmıştır; ancak bu tabakalanma ile ilişkili olarak herhangi bir mimari kalıntıya rastlanmamıştır. Ortaya çıkarılan çanak çömleğin katlara göre gösterdiği gelişim geçen senekinden farklı değildir.

İLK TUNÇ ÇAĞI 2 DÖNEMİ'NE AİT YAPILAN ÇALIŞMALAR

Höyüğün kuzey yamacında yer alan AB 16, AC 15, AC 16, AC 17, AC 18, AD 16, AD 17, AD 18 ; güney yamacının batı kesimindeki Z 21, Z 22, Z 23, AA 20, AA 21, AA 22, AA 23, AB 20, AB 21, AB 22, AB 23, AC 21, AC 22 ; doğu kesimindeki AD 21, AD 22, AE 21, AE 22, AF 21, AH 20 plankarelerinde açılan açmalarda Geç İlk Tunç Çağı 2 yerleşim planının ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır.

A. KUZEY YAMAÇTA YAPILAN ÇALIŞMALAR

AB 16, AC 15, AC 16, AC 17, AC 18, AD 16, AD 17 ve AD 18 açmalarında, esas itibarıyla yukarı şehir suru batıya doğru takip edilmiş ve bu sura bitişik olarak inşa edilmiş evlerin planlarının ortaya çıkarılmasına yönelik çalışılmıştır.

AB 16 Açması : Höyüğün kuzey yamacındadır. 7x6.5 m. ebatlarındaki bu açmada yüzeyden yaklaşık 2.30 m. derinliğe inilmiştir. Bu açmada sur, kule şeklinde dışarıya doğru gayet belirgin bir çıkıntı yapmaktadır. İkinci evrede bu kulenin ön cephesine büyük taşlardan inşa edilmiş bir duvar ilave edilmiştir. Kulenin içinde ise fırın ve içlerine küplerin oturtulduğu sıvalı çukurlar ortaya çıkarılmıştır. Kazılmış alanın batısında yer alan bir çöp çukuru boşaltılmıştır. Geçiş Dönemi keramiklerinin ele geçirildiği bu çukurun tabanının altından sura ait taş temeller ortaya çıkmış ve bu kalıntılar belgelenmiştir.

AC 15 Açması : Höyüğün kuzey yamacındadır. 3x3 m. ebatlarındaki bu açmada yüzeyden yaklaşık 0.20 m. derinliğe kadar inilmiştir. Kuzeyde sur duvarının planını anlayabilmek için çalışılan bu açmada, surun doğu – batı yönünde uzandığı anlaşıldığı için çalışma pulluk toprağı seviyesinde bırakılmıştır.

AC 16 Açması : AB 16 açması ile birleştirilen 9x8 m. ebatlarındaki bu açmada, yüzeyden 3.25 m. kadar derinliğe inilmiştir. Bu çalışmalar sırasında iki evreli yukarı şehir suruna ait kalıntılar ortaya çıkarılmıştır. İlk evre önceki senelerde doğu kapısı çevresinde saptandığı gibi küçük taşlardan inşa edilmiştir. İkinci evrede daha büyük taşlardan bu surun dışına bir rampa ilave edilmiştir. Bu sur bedeni ile, daha batıda AB 16 açmasındaki kule arasında 1m. kadar genişlikte dar bir kapı ortaya çıkarılmıştır. Bu kapı “Kuzey Kapısı” olarak adlandırılmıştır. Bu kapı direkt Kompleks I’in önündeki avlu ve dolayısıyla Kompleks I ile bağlantılıdır. Bu kapının güneyinde yer alan giriş odasının batısında ve doğusunda, sura bitişik yapılar açığa çıkarılmıştır. Bu yapılardan doğuda olanı, güneyden bir sokak ile sınırlandırılmıştır. Sokağın güneyinde yer alan bir başka mekan ise, olasılıkla Kompleks I’in kuzey kanadını oluşturur.

AC 17 Açması : Höyüğün kuzey yamacındadır. Burada kuzey kapısının devamını açığa çıkarmak amacıyla 3x6 m. ebatlarında küçük bir açma açılmış ve yüzeyden yaklaşık 2 m. derinliğe inilmiştir. Kuzey kapısı ile bağlantılı olan giriş odasının batı duvarı ortaya çıkarılmıştır. Bu duvarın açmanın güneyinde doğuya ve batıya olmak üzere iki karşı yöne döndüğü saptanmıştır. Batıya dönen bu duvarın, kuzeyde sura dayalı mekanların ön duvarlarını oluşturduğuna şüphe yoktur. Bu

durumda Kompleks I' in kuzeyinde bir sokağın olduğu ortaya çıkmıştır. Doğuya dönen duvar ise giriş odasının avluya açılan kapısını batıdan sınırlandırır.

AC 18 Açması : Höyüğün kuzey yamacındadır. 2.5x2.5 m. ebatlarındaki bu açmada yüzeyden 2.05 m. derinliğe kadar inilmiştir. Kompleks I' in kuzey köşesine denk gelen bu açmada köşe yapan kalın bir kerpiç duvar ortaya çıkarılmıştır. Bu duvarın Kompleks I ve yakın çevresindeki yapılarla bağlantısı henüz tam olarak anlaşılammıştır.

AD 16 Açması : Höyüğün kuzey yamacındadır. 3x9 m. ebatlarındaki bu açmada yüzeyden yaklaşık 2.72 m. derinliğe inilmiştir. Bu açmada Kompleks I' i çeviren evlerin arka duvarının dayandığı şehir suruna ait taş temeller ile bu temellerin üzerindeki kerpiç duvar açığa çıkarılmıştır. Bu sur, daha batıda AC 16 açmasında saptanan surun devamını oluşturur. Doğu – batı yönündeki bu duvarın kuzeyindeki tahribat çukurları boşaltılarak surun bu kesimde kuzeye dönüp dönmediğini araştırmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Neticede surun dönüş yapmadan doğuya doğru devam ettiği açıklık kazanmıştır.

AD 17 Açması : Höyüğün kuzey yamacındadır. 3x6 m. ebatlarındaki bu açmada yüzeyden 0.84 m. derinliğe kadar inilmiştir. Bu açmada Kompleks I' i çeviren bir mekan ve bu evleri kuzeyden sınırlandıran bir sokağın girişi açığa çıkarılmıştır. Bu sokağın doğu – batı yönünde uzandığı anlaşılmıştır.

AD 18 Açması : Höyüğün kuzey yamacındadır. 1x3.5 m. ebatlarındaki bu açmada yüzeyden yaklaşık 0.93 m. derinliğe inilmiştir. Bu açmada İTÇ II' nin son evresine ait olan bir yapının temel taşları açığa çıkarılmıştır.

B. GÜNEY YAMACIN BATI KESİMİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Z 21, Z 22, Z 23, AA 22, AA 23, AB 22, AB 23, AC 21, AC 22 açmalarında anıtsal megaronu gün ışığına çıkarmak amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Z 22 ile AA 22 ; AA 22 ile AA 23 ve AA 22 ile AB 22 arasındaki araba yolları alınarak, bu açmalar birleştirilmiştir. Bu açmaların toplam boyutu 25x15 m.' dir. Diğer taraftan,

AA 21 AB 21 ve AB 22 açmalarında ise Megaron'un kuzey bitişiğindeki büyük yapının ortaya çıkarılması amacıyla kazı yapılmıştır.

Bu kesimin güneyinde, uzunluğu 31 metreye ulaşan anıtsal megaronun önündeki 2 evreli taş rampa kazılarak belgelenmiş ; rampadan sonraki ön oda, 2 ayrı evreye ait tabanları ile birlikte açılmıştır. Ayrıca uzunluğu 10 m.' ye ulaşan merkezi salonun sınırları tespit edilerek, oda dolgusu kazılmıştır. Bu salonun ortasındaki ocak, ocağı yukarıda bırakacak şekilde salonun 4 tarafına da meyilli inen tabanı ile birlikte açığa çıkarılmıştır. Bunların yanı sıra, yapının yakın dönemde temel taşlarının kısmen alındığı tahribat alanlarında çalışılıp, bu taşlardan günümüze kalmış olanları tespit edilmiştir.

Z 21 Açması : Höyüğün güney yamacının batı kesimindedir. 3x1.5 m. ebatlarında çalışılan bu açmada yüzeyden yaklaşık 0.50 m. derinliğe inilmiştir. Bu alanda, tahribat boşaltılarak önceki yıllarda ortaya çıkarılmış olan taş duvarın güneye dönen ucu açılmıştır.

Z 22 Açması : Höyüğün güney yamacının batı kesimindedir. 5x8 m. ebatlarında çalışılan bu açmada yüzeyden 1 m. kadar derinliğe inilmiştir. Megaronun rampalı girişinin üst evredeki silosu ve döşeme taşları ile alt evreye ait girişin kuzey duvarı ile ante ucu tespit edilerek adı geçen duvarın kuzeye dönen ucu açılmıştır.

Z 23 Açması : Höyüğün güney yamacının batı kesimindedir. 6x5 m.'lik bu alanda, yüzeyden yaklaşık 1.5 m. derinliğe inilmiştir. Daha önce Z 22 açmasında tespit edilen megaronun rampalı girişi, bu kesimde yapılan çalışmayla tamamlanmıştır.

AA 22 Açması : Höyüğün güney yamacının batı kesimindedir. 9x9 m. ebatlarında olan bu açmada yaklaşık yüzeyden 2 m. derinliğe inilerek megaron yapısının kuzey duvarına ait temel taşlarının alındığı tahribat alanında büyük ebattaki son sıra taşları bulunmuştur. Bu megaron yapısının ön odasında, 2 ayrı evreye ait tabanı açılmıştır. Bunun yanında, bu yapının merkezi salonunun batıdaki bölme duvarı ile bu merkezi salonun oda dolgusu içerisinde kalan kırmızı kerpiçli duvar

ortaya çıkarılmış, yine aynı kesimde, bu duvara paralel uzanan bol taş kırıklı tahribat boşaltılmıştır. Merkezi odadaki oda dolgusunu boşaltma çalışmalarına devam edilmiştir.

AA 23 Açması ; Höyüğün güney yamacının batı kesimindedir. 9x6 m. ebatlarında açılan bu açmada yüzeyden 2 m. kadar derinliğe inilerek, megaron yapısının güney duvarı üzerindeki tahribat boşaltılmış ve bu duvarın büyük boyuttaki temel taşlarından günümüze kalmış olanlar açılmıştır. AA 22 açmasında ortaya çıkarılan söz konusu bu yapının 2 ayrı evreye ait tabanının güney yarısı, bu açmada yapılan çalışma sonucunda tamamlanmıştır.

AB 22 Açması ; Höyüğün güney yamacının orta kesimindedir. 9x8 m. ebatlarındaki bu açmada yüzeyden 2 m. kadar derinliğe kadar inilmiştir. Burada megaron yapısına ait merkezi salonunun iyi korunmuş sıvalı duvarları tespit edilerek, oda dolgusu içerisinde derinleştirilmiştir. Bu merkezi salonun kuzeydoğu köşesinde, bu yapının üst evresine tarihlenen silo, tabanına kadar boşaltıldıktan sonra kaldırılmıştır. Bir alt evrede megaronun merkezi salonunun ortasındaki ocak ve ocağı yüksekte bırakacak biçimde tasarlanmış oda tabanı gün ışığına çıkarılmıştır. Diğer taraftan, adı geçen yapının güney duvarındaki tahribat boşaltılarak bu duvarın temel taşlarına ulaşılmıştır. Bunun yanında açmanın kuzey kesiminde daha sonra kapatılmış olan oda girişinin üzerinde çalışma yapılmıştır.

AB 23 Açması ; Höyüğün güney yamacının batı kesimindedir. 4x2 m. ebatlarında çalışılmış bu alanda yaklaşık yüzeyden 0.5 m. derinliğe inilerek megaron yapısının merkezi salonunun güney duvarının dış kenarı açılmıştır.

AC 21 – 22 Açması : Höyüğün doğu kesiminde olan bu açmalar birleştirilmiştir. AC 21 açması 5.5x10 m. ebatlarındadır ve yüzeyden 1.24 m. derinliğe kadar inilmiştir. AC 22 açması ise 1.5x2 m. ebatlarındadır ve yüzeyden 0.40 m. derinliğe kadar inilmiştir. Kompleks II' nin ana megaronunun arka odasında çalışılmış ilk tabana ulaşılmıştır ; bu

arada, arka duvarın ortasında bir niş saptanmıştır. Odanın duvarları ve tabanı sıvalıdır.

AA 20 Açması : Höyüğün güney ve doğu konileri arasındadır. 1.5x9,5 m. ebatlarındaki bu açmada yüzeyden 1.5 m. kadar derinliğe inilmiştir. Bu açmada höyükte saptanmış olan İTÇ 2 dönemine ait yukarı şehir surunun takibi amacıyla çalışılmıştır. Bu açma güneydeki Kompleks II ile kuzeydeki AA 19 açmasını stratigrafik olarak birbirine bağlamak amacıyla, güney – kuzey yönünde 1.5 m. genişliğinde bir yarım şeklinde açılmıştır. Güneyde bulunan komplekse ait olan odalardan birinin kuzeydeki duvarı açmanın güney kesiminde ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca tahribat ve çöp çukurlarına rastlanmıştır.

AA 21 Açması : Höyüğün güney ve doğu konileri arasındadır. Daha önceki yıllarda çalışılan bu alanda açığa çıkarılmış olan Kompleks II'nin merkezi büyük odasını boşaltma çalışmalarına bu yıl da devam edilmiştir. Bu açmada 4x4 m. ve 3x3 m. ebatlarındaki alanlarda çalışılmış yüzeyden yaklaşık 0.75 m. derinliğe inilmiştir. Bu merkezi odanın tam ortasına gelen yerde üst üste gelen iki ocak (?) kalıntısı ile yanında at nalı şeklinde bir ocak? kalıntısı açığa çıkarılmıştır. Ayrıca odanın batıdaki tek girişinin kuzey ve güneyinde iki ayrı silo ele geçirilmiştir. Kompleksin odalarından birinin dolgusu da aynı zamanda boşaltılmıştır.

AB 20 Açması : Höyüğün güney ve doğu konileri arasındadır. Bu açmada 6x2 m. ve 3x2.5 m. ebatlarındaki alanlarda çalışılmış yüzeyden 1.80 m. kadar derinliğe inilmiştir. Bu alanda Kompleks II'nin kuzey – batı sınırlarını bulmak ve Kompleks II ile Kompleks I'in tabakalaşma durumunu öğrenmek amacıyla çalışılmıştır ve bu tabakalaşma belirginleştirilmiştir.

AB 21 Açması : Höyüğün güney ve doğu konileri arasındadır. 3x2.5 m., 3x4.5 m., 1.5x1.5 m. ve 4.5x2 m. lik alanlarda çalışılmış ve ortalama yüzeyden 1.5 m. derinliğe kadar inilmiştir. Bu açmalardan birinde Kompleks II'nin iki odası arasında geçişi sağlayan bir giriş saptanmıştır. Geçmiş yıllarda ortaya çıkarılmış olan iç bölme duvarları takip edilerek Kompleks II'nin planını tümlemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca daha önceki yıllarda açılmış olan megaronun arka odasında çalışılmıştır. Burada bir fırın kalıntısı ile, alt evreye ait olan bir duvar kalıntısı ele geçirilmiştir.

C. GÜNEY YAMACIN DOĞU KESİMİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

AD 21, AD 22, AE 21, AE 22, AF 21, AH 21 Açmaları : Höyüğün doğu kesimindedir. Yukarı şehir çevre duvarının takibi amacıyla birkaç açma açılmıştır. AD 21 açması 4.5x9 m. ebatlarındadır yüzeyden 1.90 m. derinliğe kadar inilmiştir. AD 22 açması 1x3 m. ebatlarındadır ve yüzeyden 0.91 m. derinliğe kadar inilmiştir. AE 21 açması 7.5x6 m. ebatlarındadır yüzeyden 1.98 m. derinliğe kadar inilmiştir. AE 22 açması 4.5x4.5 m. ebatlarındadır ve yüzeyden 0.85 m. derinliğe kadar inilmiştir. AF 21 açması 2x2 m. ebatlarındadır yüzeyden 0.89 m. derinliğe kadar inilmiştir. AH 20 açması ise 5x7 m. ebatlarındadır ve yüzeyden 1.72 m. derinliğe kadar inilmiştir. Bu açmalarda kuzeydoğu güneybatı yönünde uzanan sur bedeninin yer yer yoğun tahribatla kesildiği saptanmıştır. AD 21 ve AE 21 açmalarında yoğun tahribat ve çöp çukurları ile karşılaşmıştır. AE 21 açmasında, bu hat boyunca tahribatın yakın bir geçmişte yapıldığı anlaşılmıştır. AH 20 açmasında ise taş temelin devamı araştırılmış ve duvarın güneyi ile kuzeyinde derinleşilerek taşlar ortaya çıkarılmıştır.

Kazılar sırasında ortaya çıkarılan 41 adet envanterlik eser Eskişehir Müzesi'ne teslim edilmiştir. Etüdlük eserler ise Küllüoba Kazısına ait Kazıevindeki eser ve malzeme deposuna konulmuştur.